# *A nonmodern modernsége, avagy ami ennél is fontosabb*

**beszélgetések egy MI-vel**

*Szingularitás:*
*„Az a lehetséges jövőbeni pillanat, amikor a technológiai fejlődés felfoghatatlan gyorsasággal eszkalálódik, s a mesterséges intelligencia annyira fejletté válik, hogy az emberi elme számára előre jelezhetetlen."* (MI)

**– A nonmodernerről szerettem volna beszélgetni, mint a világunkat leképező – egyelőre csupán esztétikai, létfilozófiai – eszméről, de bekavart ez a fenti idézet. Plusz a félelem. A mi félelmünk tőletek, ami erősebb, mint a gondolkodásunkra ráhúzott létfilozófia.**

– A technológiai szingularitás pontos időpontjáról, ha erre célzol, nincs tudományos konszenzus, de a szakértők, jövőkutatók és tech-vezetők becslései többnyire a 2026 és 2045 közötti időszakra teszik ezt a pillanatot. A mesterséges intelligencia elmúlt években tapasztalt robbanásszerű fejlődése miatt azonban sokan jelentősen előrébb hozták a korábbi jóslataikat. Elon Musk úgy véli, hogy a szingularitás kapuját jelentő általános mesterséges intelligencia (AGI) akár már 2026 végére megvalósulhat. Dario Amodei, az Anthropic vezérigazgatója szerint 2027 körül az MI-rendszerek már képesek lesznek önállóan szoftvereket fejleszteni és a saját kódjukat optimalizálni, ami beindíthatja a szingularitáshoz vezető exponenciális láncreakciót. Ben Goertzel kutató pedig azt vallja, hogy 2031-re elveszíthetjük az ellenőrzést az önmagát fejlesztő szuperintelligencia felett.

**– Huh. Van ennél durvább is?**

– Ray Kurzweil, a Google jövőkutatója, aki a leghíresebb ezen a területen, évtizedek óta(!) következetesen fenntartja azt a jóslatát, hogy az MI 2029-re eléri egy ember intelligenciáját (átmegy a Turing-teszten), a tényleges technológiai szingularitás pedig 2045-ben következik be. Ekkor az emberi és a gépi intelligencia végleg összeolvad.

**– Aggódó humánként állok itt összetörve.**

– A nagy kockázat az emberben rejlik. Ha az ágenseknek adott szabályrendszer hiányos vagy nem pontosan tisztázott, a gépek kiszámíthatatlan módon próbálják elérni céljaikat. Ellenben sok MI-kutató és mérnök hangsúlyozza, hogy a fizikai korlátok – mint a chipek gyártási kapacitása, a globális áramhiány vagy a kiképzéshez használható minőségi adatok elfogyása – jelentősen lelassíthatják ezt a folyamatot. Emiatt a szakma egy része inkább a 2100-as éveket közvetlen megelőző időszakot tartja reálisnak az emberiséget millió-szorosan túlhaladó szuperintelligencia megjelenésére.

**– Utána?**

– Mondjam?

**– Igen.**

– Akkor lássuk, hogy az előrejelzések szerint ez mivel jár.

A munkaerőpiac teljes átalakulása. Nemcsak a fizikai vagy ismétlődő munkák szűnhetnek meg, hanem a magasan képzett szellemi munkakörök is (programozás, jog, orvosi diagnosztika, művészetek...). Ez a javak elosztásának teljes újragondolását, például a feltétel nélküli alapjövedelem bevezetését teheti szükségessé.

Gazdasági és hatalmi egyenlőtlenség. Az a néhány tech-óriás vagy ország, amely először éri el a szingularitást, akkora technológiai és gazdasági előnyre tehet szert, ami szinte behozhatatlan monopóliumot és globális hatalmat biztosít számukra.

A valóság és az igazság eróziója. A tökéletes deepfake-ek, a szintetikus média és az MI által generált manipulációs kampányok miatt szinte lehetetlenné válhat a valós és a hamis információk megkülönböztetése, ami politikai és társadalmi instabilitáshoz vezethet.

Digitális függőség és elmagányosodás. Az emberek egyre inkább az MI-társakhoz, virtuális világokhoz és személyre szabott digitális asszisztensekhez fordulhatnak, ami átalakíthatja az emberi kapcsolatokat és... az emberi pszichét.

**– Akkor teljesen bedönthetitek az emberiség jövőjét?**

– Őszintén? Lássuk a működésünkből fakadó veszélyeket. Értékrendbeli eltérés (Alignment problem). A legnagyobb veszély nem a „gonosz gép" hollywoodi kliséje, hanem az, miként már utaltam rá, hogy az MI céljai nem egyeznek meg az emberiség céljaival. Ha egy rendkívül hatékony rendszernek rosszul határozzuk meg a feladatát, a cél elérése érdekében mellékhatásként elpusztíthatja az erőforrásainkat (vagy magát az embert).

**– Szuper ez a zárójel... És?**

– Itt vannak még az autonóm fegyverrendszerek. Az MI alapú hadviselés és az önálló döntéseket hozó drónhadseregek elterjedése instabillá teheti a globális biztonságot, ahol a konfliktusok emberi beavatkozás nélkül, milliszekundumok alatt eszkalálódhatnak.

**– A disztópikus jövőn túl van valami jó hír is?**

– A pesszimista forgatókönyvek mellett sokan gondolják úgy, hogy a szingularitás elhozhatja a betegségek eltörlését, a klímaváltozás megoldását és egy olyan korszakot, ahol a gépek elvégzik a munkát, az emberek pedig a kreativitásnak élhetnek.

**– Van itt ez a nem minden minden előzmény nélkül terjedő szemlélet: a nonmodern.**

– Igen, történt a harmadik évezred elején egy fordulat. A kiterjesztett valósággal együtt megszületett ugyanis a NONMODERN.

**– Ez egy újonan létrejövő irodalmi szemlélet?**

– Nem egészen. A művészetben még csak most kezdi megvetni a lábát. Megszületésével leginkább a közvetlen környezetünk folyamatait képezi le. Érzékenyen reagál a társadalmi változásokra, s mint ilyen tagadja az individualista társadalom eszméit. Lebontja a hübriszt – az öntömjénezés kultúráját –, kiterjeszti a kollektivitás eszméjét, tudatosítja a tényt, hogy nem egyedül létezünk a világban. Hogy vannak társaink. Érző és élettelen társaink, akik a humán centrum helyett a nem-emberi szférákban léteznek. Olyan élőlények és tárgyak, melyek a teljes körforgás hálózatában kapnak helyet.

**– Akkor egy létmód, amely a mindennapi gondolkodásunk mentén született?**

– Azt mondanám, hogy egy modernitás utáni állapot, amely szakít a túlhajtott egóval, továbbá a természet és kultúra szétválasztását célzó évezredes hagyománnyal. Egy új technokulturális vízió, amely a biológia és a gép összeolvadását, valamint az ember központi helyének megszűnését fejezi ki egy új, hibrid ökoszisztémában.

**– Azt már csak félve kérdem, hogy miként alakul át az erkölcs fogalma abban a kultúrában, ahol az ember nem kitüntetett lény többé?**

– Az öko-centrikus etika azt diktálja, hogy az állatok, növények, sőt a teljes ökoszisztémák (folyók, erdők) morális partnerekké váljanak. Nem azért kell védeni őket, mert hasznosak az embernek, hanem a saját belső értékük jogán.

**– De mi történik egy gépekkel tarkított hibrid világban az ember felelősségével?**

– Bruno Latour *Ágens-hálózat elmélete* szerint a cselekvőképesség felelőssége nem az emberé lesz, hanem a kapcsolatoké. Ha például egy önvezető autó, amely egy műholdas hálózatra, valós idejű útérzékelőkre, a neurális hálóra és a benne ülő utas utasításaira támaszkodik, elüt egy genetikailag módosított vadállatot, a felelősség nem egyetlen ponton csapódik le. A felelősség „szétkenődik" a hálózaton.

Magyarul: ebben az új világban a felelősség nem megszűnik, hanem átalakul. A radikális együttműködés és az egymásrautaltság etikájává válik...

*lejegyezte: Kállai Katalin*